

ALMANACH

PŘÍSPĚVKŮ

XII. KONFERENCE POLICEJNÍCH HISTORIKŮ

**která se uskutečnila ve dnech
12. - 14. října 2017
v Muzeu Policie České republiky**

ALMANACH

PŘÍSPĚVKŮ

**XII. KONFERENCE
POLICEJNÍCH HISTORIKŮ**

*Věnováno
všem, kteří se stále ještě snaží zaplnit bílá místa
na mapě našich policejních dějin.*

**PRAHA
2018**

ALMANACH

PŘÍSPĚVKŮ

XII. KONFERENCE

POLICEJNÍCH HISTORIKŮ

Vydáno

vydání první, první vydání, první vydání, první vydání

naše první vydání, první vydání, první vydání

Almanach příspěvků z XII. Konference policejních historiků 2017

Vydal: Muzeum Policie ČR

Jazyková korektura: Mgr. Jana Přikrylová

Grafický návrh publikace: Mgr. Radek Galaš

Grafický návrh obálky: Mgr. Radek Galaš, Zuzana Galašová

Sestavil: Mgr. Radek Galaš, Ing. Jiří Rulc Ph.D., Bc. Miloš Vaněček

Vydání: první

Počet výtisků: 500

Počet stran: 426

Praha : 2018

ISBN: 978-80-87544-90-7

NEPRODEJNÉ

Za obsah jednotlivých příspěvků odpovídají autoři.

Použití textů, fotografií či jakýchkoliv částí tohoto Almanachu bez souhlasu autorů je nepřipustné.

FALŠOVANIE ČESKOSLOVENSKÝCH BANKOVKOVÝCH KOLKOV Z ROKU 1919

Ing. Zbyšek ŠUSTEK, CSc., Historický ústav SAV, Bratislava

Pozoruhodný spoločenským, hospodárskym a kriminálnym javom, ktorý sprevádzal prvé dva roky československej samostatnosti, bola mohutná vlna falšovania československých papierových platidiel. Mala dve výrazné fázy. Prvou bolo falšovanie bankovkových kolkov použitých pri menovej odluke Československa na označenie rakúsko-uhorských bankoviek obiehajúcich na jeho území. Druhou, menej významnou vlnou bolo falšovanie československých štátoviek dávaných do obehu od 4. júna 1919 (100 Kč) do 26. februára 1920 (10 Kč). Falšovanie bankovkových kolkov trvalo do 20. júna 1920, keď boli z obehu stiahnuté posledné kolkované bankovky (10-, 20- a 50-korunáčky), pričom 100-korunáčky boli stiahnuté už 15. novembra a 1000-korunáčky 31. decembra 1919. Intenzívne falšovanie štátoviek vyznievalo približne v rokoch 1921-1922, keď museli byť v jeho dôsledku stiahnuté štyri zvlášť silne napádané štátovky vzoru 1919 (100 Kč 31. 1. 1921, 5000 Kč 15. 4. 1921, 500 Kč 31. 8. 1922 a 5-Kč 31. 12. 1922).

Falšovanie bankovkových kolkov však bolo zvlášť citlivo vnímaným fenoménom. V čase obehu kolkovaných bankoviek o ňom a o problémoch, ktoré spôsobovalo, informovala denná tlač, neraz 2- až 3-krát týždenne¹. Terčom ostrej kritiky sa stal aj štát za to, že falšovaniu nedokázal predísť a ochrániť sa pred ním². Predmetom záujmu viacerých bádateľov sa falšovanie kolkov stalo z historického a numizmatického hľadiska až v 80. rokoch minulého storočia³.

Cieľom tohto príspevku je stručne zhrnúť niektoré okolnosti, ktoré k týmto javom viedli, a naznačiť alternatívne riešenia odluky, ktoré by – možno – takéto následky nemali, a poukázať na niektoré prejavy samotného falšovania bankovkových kolkov.

Historické pozadie menovej odluky a falšovania kolkov

Po svojom vyhlásení zachovala Československá republika na svojom území platnosť rakúsko-uhorskej meny. Dlhodobé zachovanie spoločnej meny následníckych štátov monarchie však bolo hospodársky neúnosné. Dôvodom bolo pokračovanie inflačnej emisnej politiky Rakúsko-uhorskej banky a rastúci rozdiel devízových záznamov „na Prahu“ a „na Viedeň“ na burze v Curychu. Obavy vyvolávala aj politická nestabilita a rýchlejšia rast cien v Rakúsku a Maďarsku. Hrozil aj vývoz tovaru, najmä potravín z územia republiky a naopak dovoz inflačného obeživa na jej územie.

Prvé prejavy menovej suverenity Československa mali charakter administratívnych opatrení. Najskôr sa minister financií A. Rašín pokúšal presadiť medzinárodnú kontrolu nad emisnou politikou RUB. Po stroskotaní jeho snáh prikrčil 11. a 14. novembra 1918 k nariadeniam obmedzujúcim emisnú činnosť pobočiek RUB na československom území. Pobočky smeli vydávať peniaze iba na mzdy a platy, ale nesmeli eskontovať rakúsko-uhorské vojnové pôžičky. Z rakúsko-uhorských bankoviek vydaných po svojom vzniku pripustila Československá republika na území, ktoré kontrolovala, iba obiehajúce 20-korunáčky vzoru 1913, daného do obehu presne 28. októbra 1918, a provizórnych 25- a 200-korunáčiek vydaných 31. októbra 1918. Zakázala však už obiehajúce 10 000-korunáčky vzoru 1918, vydané 19. decembra 1918, iba na základe dohody viedenského a budapeštianskeho vedenia RUB, bez súhlasu ďalších nástupníckych štátov. 10. novembra vznikla oddelením od Rakúskej poštovej sporiteľne Československá poštová sporiteľňa. Tým

¹ Lidové noviny a Národní politika, jednotlivé čísla z rokov 1919-1920,

² Peroutka, F., 1934: Budování státu, Československá politika v letech popřevratových, 2, část první, rok 1919, F. Borový, Praha, s. 705.

³ Například Hlinka, B., 1986: Několik poznámek k množství a původu padělaných čs. bankovkových kolků 1919 Notafilie. Sjezdové číslo, s. 15-20. Hlinka, B., 1987: Atentáty na peníze, Praha, 326 s., kapitoly 'Útoky přicházely ze všech stran, Zápas se spravodajci, Ještě malé péle měle, Falešné prostředky – nebezpečné cíle,

sa dostal pod kontrolu bezhotovostný styk so zvyškom bývalej monarchie. Aby sa zabránilo špekulačnému prílivu rakúsko-uhorských korún, boli zakázané 6. februára 1919 aj prevody úhrad z cudziny.

Súčasne s tým sa robili technické a legislatívne kroky k menovému osamostatneniu. Narazili pri tom na seba dve dominantné protichodné koncepcie. Prvú predstavoval profesor brnenskej Obchodnej akadémie prof. Karel Engliš, druhú minister financií Dr. Alois Rašín. Ako tretia alternatíva bola vopred zavrhnúť repudiácia, t.j. znehodnotenie všetkých peňazí, ako opatrenie príliš radikálne, ťažko odôvodniteľné a pre verejnosť neprijateľné⁴.

Englišova koncepcia menovej odluky

Englišovým cieľom⁵ bolo stabilizovať menu a vytvoriť tým priaznivé podmienky pre výrobcov ako predpoklad ďalšieho hospodárskeho rozvoja. Vychádzal z predpokladu, že cenové a mzdové relácie, ktoré sa počas vojny značne zmenili, a stereotypy myslenia, ktoré pri tom vznikli, neumožňujú obnovu predvojnových pomerov. Prudké výkyvy týchto vzťahov považoval za škodlivé. Jeho cieľom preto bolo zabrániť len ďalšiemu poklesu hodnoty koruny a postupne zaviesť nové obeživo. Sťahovanie rakúsko-uhorských platidiel z obehu malo podporiť vypísanie dobrovoľnej 4% pôžičky, ktorá by mala mať vyššiu úrokovú sadzbu, akú vtedy poskytovali peňažné ústavy (max. 0,5 – 1 %). Jej výnos sa nemal použiť a náklady na jej vypísanie mala uhradiť daň z majetku. Zároveň mala Zemská banka Kráľovstva českého (Obr. 1) vydať 1. januára 1919 svoje vlastné provizórne papierové platidlá, ktoré by riešili prípadný nedostatok obeživa v prípade, že by pokračovala teaurácia peňazí, ktorá sa paradoxne začala koncom vojny, v menovo nejistej situácii a v podmienkach nedostatku tovaru. Zároveň by tieto poukážky postupne vytlačili rakúsko-uhorské bankovky z obehu na území Československa. Legislatívne túto koncepciu podporil zákonom č. 49 z 19. novembra 1918 o vydaní obchodných platidiel od 1. januára 1919. Vypracované boli aj ich grafické návrhy. V prípade 10- a 20-korunáčok sa začala aj ich sériová tlač (Obr. 2), 100- a 1000-korunáčky dospeli len do štádia skúšobných odtlačkov vo viacerých prevedeniach (Obr. 3). Uskutočňovaniu Englišovej koncepcie však svojou osobnou angažovanosťou a presadzovaním menovej politiky pražských bankových kruhov, v zásade dohodnutej ešte pred vyhlásením samostatnosti, zabránil jeho oponent, minister financií Alois Rašín, spoluautor protichodnej koncepcie.

Okrajový význam mali rôzne hypotetické, i keď dokonca materiálne doložené úvahy o pristúpení k latinskej menovej únii, zavedení frankovej meny alebo aspoň parity československej meny s francúzskym frankom, poprípade úvahy o devalvácii meny podobnej rakúskemu štátnemu bankrotu z roku 1811.

Rašínova koncepcia menovej odluky

Technické a hospodársko-právne aspekty menovej odluky posudzoval Dr. Alois Rašín spolu s riaditeľmi pražských peňažných ústavov a národohospodármi Vilémom Pospíšilom, Jaroslavom Preissom, Cyrilom Horáčkovi a Bohdanom Bečkom už koncom leta 1918. Rašínovou túžbou bolo vrátiť korune jej predvojnovú hodnotu. Skôr ako o reálne ekonomické úvahy a ciele išlo Rašínovi o vlastenecky motivovanú snahu demonštrovať hospodársku silu nového štátu a jeho prevahu nad bývalými utlačovateľmi. Nie je vylúčené, že pritom hralo úlohu aj psychické trauma spojené s jeho zatknutím 12. júla 1915

⁴ Otvorený list hospodárskeho teoretika Josefa Machka z 6. 1. 1919, V: Peroutka, F., 1934: Budování státu, Československá politika v letech popřevratových, 1, rok 1918, F. Borový, Praha, s. 281-282.

⁵ Dr. Karel Engliš o svojom postoji k opačnej koncepcii Dr. Rašína s veľkou noblesou píše v príspevku Zápas, či spolupráca? Rašínův památník, Praha, 1927, s. 30-32: „...V čom som sa rozchádzal s doktorom Rašínom, neboli ciele, ani hľadiska, ale metódy. Rašín bol naskrz radikálnejší a revolučnejší. Išiel priamočiaro na menu, išiel priamočiaro proti vojnovým pôžičkám, chcel liečiť obce krízou, chcel radikálny vzostup meny. Preto sprevádzali jeho opatrenia stále krízy menové, hospodárske a finančné. Nieto sporu, že v kríze je mnoho ozdravného a priamočiarosť je jednoduchšia a vo všeobecnosti pochopiteľnejšia. Rašín bol neohrozený a nebal sa žiadnej krízy, pozeral sa za ňu.“

a odsúdením na smrť za velezradu 3. júna 1916. Zvýšiť hodnotu koruny chcel pomocou viacerých prostriedkov, hlavne však mechanickým uplatnením klasickej kvantitatívnej teórie, podľa ktorej zväčšenie množstva peňazí v obehu má za následok rast cien. Pokúšal sa to robiť bez hlbších ekonomických rozborov a za akúkoľvek cenu, bez ohľadu na vážne hospodárske problémy, ktoré jeho deflačná politika nakoniec naozaj vyvolala v oblasti výroby i finančníctva, ako aj na značné sociálne problémy.

Hlavným a vo všeobecnom povedomí najznámejším prostriedkom bola (v jeho dikcii) reštrikcia objemu obeživa, ktorá mala podľa jeho pôvodných predstáv postihnúť 80 % obiehajúcich hotovostí. Taký veľký objem však československý parlament nedovolil stiahnuť z obavy, že by mohol vyvolať poruchy v peňažnom obehu. Rašínovou snahou bolo totiž zredukovať obeh natoľko, aby si každý, kto naozaj potreboval väčšiu hotovosť, musel potrebné peniaze požičať na úrok. Tým by sa podľa jeho predstavy do obehu vracali naozaj iba nevyhnutné sumy. Zároveň tým chcel zvýšiť menovú disciplínu. Ďalšie peniaze mali byť vydávané iba na podklade obchodného krytia. Jeho želaním bolo vybudovať menu zameniteľnú za zlato.

Oddelenie obeživa sa malo vykonať okolokovaním bankoviek. Bola to originálna myšlienka Dr. Viléma Pospíšila, riaditeľa Mestskej sporiteľne v Prahe. Ako spôsob menovej odľuky bolo schválené už v októbri 1918 na rokovaníach predstaviteľov domáceho odboja s Dr. E. Benešom vo Švajčiarsku (Obr. 4). Vo všeobecnom povedomí je však spájané s Rašínom, ktorý však bol len jeho energickým vykonávateľom.

Časť bankoviek mala byť pritom dočasne zadržaná ako 1% nútená štátna pôžička, ktorú štát mohol kedykoľvek vypovedať a peniaze majiteľom vrátiť. Ďalším nástrojom na zníženie obeživa bola progresívna a selektívna dávka z majetku. Na jednej strane ponechávala takmer nedotknutý majetok získaný pred vojnou, považovaný Rašínom apriórne za poctivo nadobudnutý, no silne postihovala majetok nadobudnutý počas vojny, o ktorom Rašín predpokladal, že bol nadobudnutý špekulatívne, nepoctivo. Dôveru k mene mala zvýšiť vnútorná pôžička v zlate, striebre a valutách, ako aj pôžička 100 miliónov dolárov vo zlate v USA na menové účely.

Kolkovanie bankoviek, jeho vykonanie a ohlasy

Technické prípravy sa začali 3. januára 1919 objednávkou tlače kolkov⁶. Vo februári 1919 pokračovali koncipovaním zákona o menovej odľuke. 18. februára 1919 získal Rašín pre svoju predlohu zákona podporu v parlamentných výboroch, iba zadržanie obeživa predloženého na kolkovanie parlament znížil z požadovaných 80% na 50%. Zákon o menovej odľuke prijal parlament 25. februára 1919. Okamžite po jeho prijatí boli uzavreté hranice (Obr. 5), Výnimku na ich prekročenie mal iba Orient expres, naložené i prázdne vagóny s uhlím, lekári, pôrodné babice a osoby prinášajúce lieky. Prerušil sa poštový a platobný styk s cudzinou, ako aj príjem a výplatu vkladov v peňažných ústavoch.

Na výmenu peňazí vzniklo 13 hlavných komisariátov, z toho štyri na Slovensku (Bratislava, Zvolen, Ružomberok a Košice), 410 okresných a približne 1500 výmenných miest. Počas odľuky vznikol 6. marca 1919 aj Bankový úrad Ministerstva financií poverený riadením peňažného obehu. V ten istý deň prevzal pražskú pobočku RUB v Prahe, v tom čase zmenenú už na hlavný ústav.

Oznámenie pravidiel odľuky vyvolalo na celom území nákupné horúčky a snahu zbaviť sa za každú cenu peňazí nákupom aj úplne nepotrebného tovaru, napríklad kondómov starou 70 ročnou starou dievkou⁷. Obavy z odľuky nezodpovedne zvyšovali aj novinári titulkami 1 K = 50 haléřů.⁸ Išlo prejav nepochopenia jej pravidiel. No obavy z odľuky

⁶ Leopold, K., 1928. Vzpomínky z prvých dob ministerstva financií. Díl II. Přílohy. Příloha XXXVI. Příspěvek ředitelů tiskárny A. Haase. s.1 - 10. Kabinet platidel, ČNB, Praha. kópia archív autora.

⁷ Leopold, K., 1928. Vzpomínky z prvých dob ministerstva financií. Díl I., Část revuální. Kabinet platidel, ČNB, Praha. s. 233. kópia archív autora.

⁸ Peroutka, F., 1934: Budování státu, Československá politika v letech popřevratových, 2, část první, rok 1919, F. Borový, Praha, s. 710.

pramenili aj z nedobrej finančnej situácie značnej časti obyvateľstva, ktorým zadržanie polovice hotovostí skutočne mohlo spôsobiť vážne ťažkosti. Strach z nachádzajúcich opatrení vyplýval aj z nedobrych skúseností s rakúskou menovou politikou i z prirodzeného strachu a nedôvery ľudí k úradom. Zadržanie časti bankoviek naozaj spôsobilo vážne problémy mnohým chudobnejším ľuďom a bolo preto predmetom kritiky v celej republike.

Samotná odľuka prebehla 3. – 12. marca 1919 (v Čechách, na Morave a v Sliezsku 3. - 9. marca, na Podkarpatskej Rusi sa nekonala⁹), resp. nemohla konať, lebo jej územie nebolo ešte de iure súčasťou republiky a ani nebolo vojensky obsadené, hoci k tomuto kroku malo Československo súhlas) okolokovaním rakúsko-uhorských bankoviek a zadržaním polovice bankoviek predložených na kolkovanie formou nútej štátnej pôžičky úročenej 1%. Za výmenu sa platil poplatok 1% hodnoty kolkovaných bankoviek. Kolkovali sa len bankovky po 10 K vzor 1915, 20 K vzor 1913, 50 K vzor 1914, 100 K vzor 1912 a 1000 K vzor 1902. Kolkovanie sa netýkalo rakúsko-uhorských 1- a 2-korunáčok. V platnosti ostali aj všetky rakúsko-uhorské mince. Ostatné platné bankovky (10 K vzor 1904, 20 K vzor 1907, druhé vydanie 20 K vzor 1913, 50 K vzor 1902, 25 a 200 K vzor 1918) sa stiahli pri kolkovaní. Fyzicky sa kolkovanie vykonávalo neraz tak, že sa stránkam vrátila polovica prinesených bankoviek a podľa ich počtu a nominále dostali stránky zodpovedajúce kolky, ktoré si sami nalepili (Obr. 6). Časť bankoviek okolkovali vopred v tzv. lepiarniach kolkov (Obr. 7). Kolky sa lepili zásadne na maďarskú stranu bankoviek cez uhorský znak, na stokorunáčkach striedavo do hornej alebo spodnej polovice, aby balíčky bankoviek neboli na jednej strane príliš hrubé. Na 1000-korunáčky boli kolky vytlačené v ľavom spodnom rohu bankovky. Na Slovensku sa odľuka vykonávala iba pomocou vopred okolovaných bankoviek.

Na kolkovanie bolo predložených 7,1 mld. korún, z toho 5,1 mld. od súkromných osôb, ktorým sa vrátilo 2,7 mld. korún a 2,4 mld. korún bolo zadržaných. Dve miliardy korún zo štátnych pokladníc sa okolkovali v celej sume. Peňažný obeh tak nakoniec klesol iba na 66,7%. Zadržané hotovosti sa začali stránkam vracat' s ohľadom na chudobnejšie vrstvy už od 15. marca 1919 (sumy do 250 korún) a na nátlak verejnosti pokračovalo uvoľňovanie od 4. augusta 1919 (1000 Kč na osobu alebo 2000 Kč na hlavu domácnosti). Do pol roka po kolkovaní sa tak uvoľnilo 815 mil. Kč. Zvyšok zadržaných hotovostí uvoľnilo vládne nariadenie č. 319 z 15. júna 1922.

Z okolovaných rakúsko-uhorských bankoviek sa stali československé štátovky. Súčasťou menovej odľuky bola aj nostrifikácia vkladov a cenných papierov. Odlukou vznikla československá mena *de facto*. Jej vznik právne ukotvil zákon č. 187 z 10. apríla 1919, ktorý ako novú menovú jednotku uzákonil korunu československú (Kč), delenú na 100 halierov. Stalo sa tak napriek úvahám o zavedení nových názvov menovej jednotky.

Na podporu novej meny bola vypísaná 4% valutová pôžička, dobrovoľne sa odovzdávali aj drahé kovy a valuty. Po likvidácii RUB obohatilo československý menový poklad aj 12,4 ton zlata z likvidačnej podstaty RUB.

Okolkovanie bankoviek vyvolávalo problémy aj kvôli nepochopeniu vecného obsahu odľuky. Ešte skôr, ako k nemu došlo, sa ako rozhorčený kritik ozval dokonca jeden z pracovníkov Bankového úradu Ministerstva financií – Rudolf Schmaus – neskôr zodpovedný za agendu falzifikátov. Vlastným nákladom vydal brožúru⁹, v ktorej varoval pred *hrôzou a desom, ktorú zachváti ľud pred výmenou peňazí*. Tvrdil, že je vylúčené, podľa „zaručených skúseností“ výmenu zvládnuť za osem dní. Odňatie peňazí priravnal k poruche životne dôležitého orgánu v tele. Tým sa myšlienkovito približoval Dr. Englišovi. Kolkovanie nazval, narážajúc na Dr. Rašína, ako prejav „ľahkovážnej svojvôle všelijakých rozhladuplných odborníkov“. Jeho neúčinnosť dokazoval aj dovozom označených bankoviek z Kráľovstva SHS. Úvahy o frankovej mene označil za „bájenie“.

Namiesto kolkovania navrhol urobiť menovú reformu. Staré platidlá by sa podľa jeho predstavy menili v pomere 2:1 za definitívne nové peniaze. Za zadržanú polovicu by sa vydávali zúročené obligácie. Ich úroky by hradili dlžníci, ktorí v podmienkach

⁹ Schmaus, R., 1919: Neudržiteľnosť a nezodpovedné následky kolkování peněz – bezpečný a jedině spravedlivý způsob nápravy měny. Vlastný náklad, Praha, 12 s.

Upresnenie
Kolkovanie
bolo vykonané
iba v Užhorode,
možno iba
na pravom
brehu Uhu.

znehodnocujúcej sa meny boli vo výhodnom postavení voči svojim veriteľom. Kvôli času potrebnému na vytlačenie peňazí navrhoval urobiť reformu 31. decembra 1919.

Hoci mal Schmaus zaujímavé postrehy, odložením odľuky o 10 mesiacov veľa prezieravosti neprejavil. Československo by tým bolo pravdepodobne stratilo oveľa viac, ako stratilo kvôli enormnému výskytu bankoviek s falošnými kolkami. Nevyplnila sa ani jeho obava, že kolkovanie nemožno zvládnuť za osem dní.

Podobne negatívne reakcie možno nájsť v početných obecných kronikách, napríklad z Bučian v okrese Trnava¹⁰: „... Potom však prišla správa o kolkovaní peňazí a ľudia sa báli, že štát bude polovicu strhať. Hoci úrady uisťovali ľudí, že druhú polovicu dostanú neskôršie, málokto tomu veril. Peniaze rozdelili na deti i na cudzích. Po kolkovaní sa našli aj takí, ktorí peniaze majiteľovi nevrátili. Neskôr boli peniaze naozaj všetky vrátené.“

Odmietavé reakcie alebo pobúrenie vyplývali aj z veľmi razantného, neraz až arogantného správania sa ministra Rašína¹¹: „.....Vstal a prudko chodil po miestnosti. „Vy mi tú republiku zničíte!“ rozkrikol sa na mňa odrazu. „Prečo pán minister?“ opýtal som sa pokojne. Pustili ste sem zasa pštrosie perá, hodváb a francúzsky etamin“. Pustili, pán minister, ale len celkom málo.....Čo! Pštrosie perá! Pštrosie perá! Keď to republika bude potrebovať, budú musieť ženské nosiť za klobúkmi trebárs aj metly. Ženskou parádou si nedám korunu kaziť. A keď páni, nebude iné východisko a republika to bude potrebovať, tak budú musieť ženské chodiť trebárs aj holé!!.....“.

Účinok odľuky

I keď Rašín nakoniec svoj plán nemohol uskutočňovať v rozsahu, v akom si predstavoval, získal na to mimoriadne, doslova diktátorské právomoci a materiálne i personálne prostriedky. Využíval ich s veľkým zaujatím a nasadením. Neraz pritom vystupoval ako bezohľadný despota. Napriek tomu nedosiahol ani tie ciele, o ktoré ho parlament nakoniec vo februári 1919 poveril dosiahnuť. Jeho menová politika dokonca spôsobila vážne hospodárske ťažkosti a pokles výroby. Po krátkodobom silnom vzostupe kurzu československej koruny na zahraničných burzách nezabránil jej hlbokému prepadu, najmä v roku 1921.

Korunu sa podarilo definitívne stabilizovať až v roku 1922 (Obr. 8). Avšak na úrovni, ktorá ležala hlboko pod jej predvojnovou hodnotou. Na druhej strane ostáva faktom, že Československo sa vyhlo prudkej inflácii, aká v prvej polovici 20. rokov postihla Rakúsko, Maďarsko a Poľsko alebo, v iných historických súvislostiach, zruinovala Nemecko a Rusko. K menovej stabilite pritom Československo dospelo o dva až sedem rokov skôr ako iné nástupnícke štáty. Vo vzťahu k obyvateľstvu sa to podarilo aj oveľa ohľadupľnejšie ako v Kráľovstve SHS, t.j. v neskoršej Juhoslávii a Rumunsku, ktoré sa po prvej svetovej vojne tiež vyhli hyperinflácii, hoci oba štáty zdedili takmer rovnaký podiel rakúsko-uhorského obeživa ako Československo. Rašín tomuto úspechu bezpochyby prispel. Nebol by to však dokázal bez súhry hospodárskej vyspelosti a potenciálu krajiny, disciplinovanosti občanov a ich prevažne pozitívneho vzťahu k novému štátu.

Technika tlače pravých kolkov a ich premenlivosť

Pravé kolky pochádzajú z troch tlačiarň. Kolky v hodnote 10 halierov a 1 koruna vytlačila kníhtlačou tlačiareň Česká grafická Unie v Prahe s použitím jednej tlačovej dosky. Obraz kolkov, pravdepodobne podľa návrhu A. Muchu, je takmer zhodný, líši sa len farbou a vyznačením hodnoty – 10 haléřů a 1 KORUNA. Ich kvalite nevenovala tlačiareň dostatočnú pozornosť, najmä v porovnaní s kvalitnými fiškálnymi kolkami, ktoré tlačila súčasne (Obr. 9). Bankovkovým kolkom chýba ochranná podtlač a samotný obraz je mimoriadne variabilný,

¹⁰ Vidlička, Š. & Vidlička, L. 2008: Bučany a Bučančania. Obecný úrad Bučany, Bučany, 340+43 s.

¹¹ Dr. Václav Schuster, Proč se Dr. Rašín na nás zlobil. Rašínův památník, s. 97, úryvok z rozhovoru bývalého splnomocneného ministra u ministra Rašína.

najmä v prípade 10-halierových kolkov. Jasný obraz je vzácny, na početných kolkoch priemernej kvality sa viaceré detaily zlievajú. Na kolkovanie boli použité aj kolky predstavujúce vyslovenú makulatúru. Dokonca jeden zo študovaných mimoriadne nekvalitných exemplárov bol mylne označený ako falošný (Obr. 10). Nemalé rozdiely sú aj v odtieňoch farby na 10-halierových kolkoch od jasne modrej po čiernomodrú, na korunových od tehlovej po jasne červenú. Oba kolky existujú prevažne ako strihané, ale v malom množstve aj perforované.

Kolky v hodnote 20 a 50 halierov vytlačila tlačiareň Haase, na základe vzhľadovo odlišných grafických návrhov svojich litografů Schlesingera a Bellera, autotypickou hĺbkotlačou, čím chcela zvýšiť úroveň ich ochrany proti falšovaniu. Avšak aj tieto kolky podliehajú značnej variabilite, najmä kvôli premenlivému nánosu farby alebo drobným posuvom papiera počas tlače. Tým dochádzalo k jemnému rozmazávaniu farby a zmene tvaru jednotlivých tlačových prvků (Obr. 11) a sčasti aj vytváraniu ilúzie prítomnosti kolorujúcej podtlače.

Kolky v hodnote 10 korun sa tlačili priamo na 1000-korunáčky vybraných sérií v kolkovom úrade v Prahe slúžilo na to šesť kolkovacích strojčeků, do ktorých dodala štočky rytecká firma Pichl v Prahe. Kolky boli dvojfarebné. Tvorila ich karmínová červená ornamentálna časť do ktorej bola vložená jednoduchá čierna rytina portrétu F. Palackého (Obr. 12). Vážnym nedostatkom však bolo to, že každý zo šiestich štočků vznikol prekresľovaním obrazu predchádzajúceho. Tak vzniklo šesť variantů pravých kolků (Obr. 13). Navyše kvalitu odtlačku kolků ovplyvňovala hrúbka nánosu tlačovej farby na samotnej bankovke.

Variabilita pravých kolků významne znižovala možnosť overovania ich pravosti a uľahčovala rozširovanie falzifikátů.

Kritériá pravosti kolků

Pre pravé 10-halierové kolky je charakteristická prítomnosť dvoch nepatrných hrotků v škvrne na báze perisonia sliezskej orlice a hrotků medzi perami jej krídel (Obr. 14). Zatiaľ neboli zistené falzifikáty, ktoré by ich verne napodobňovali. Tie isté znaky sú charakteristické aj pre väčšinu 1-korunových kolků. Tu však existuje niekoľko typů falzifikátů, ktoré ich do určitej miery napodobnené majú, resp. ktoré majú hrotky aspoň medzi niektorým párom krídel. Tieto falzifikáty sa však odlišujú od pravých kolků inými znakmi. Spoľahlivé rozlíšenie je teda možné len na základe porovnania viacerých znakov s vyobrazeniami pravých kolků.

Pre pravé 20- a 50-halierové kolky je významná autotypická hĺbkotlač a rozdelenie obrazu do bodů, resp. ich splyvanie do viac-menej súvislej plochy, v ktorej však ležia početné svetlejšie boby v miestach, kde nedošlo k zliatiu farby (Obr. 15). Hĺbkotlač nebola použitá na žiadnom známom falzifikáte. Avšak v prípade 20-halierových kolků nie je vylúčený objav pravých kolků, ktoré firma Haase tlačila v menšom množstve v posledných dňoch pred odľukou na litografických strojoch, súbežne s hĺbkotlačovými¹². Ich vzhľad nie je známy a možno o ňom len nepriamo špekulovať. Od hĺbkotlačových kolků sa zrejme odlišoval natoľko, že boli obavy, aby nevzbudzoval podozrenie, že ide o falzifikáty. Preto bola podľa citovanej prílohy daná do obehu len malá časť týchto kolků. Avšak medzi vzormi pravých kolků v inak veľmi starostlivo zostavených prílohách pamätí K. Leopolda¹³, ktorý mal prístup k pôvodným dokumentom a pracovníkom partnerských inštitúcií, nie sú vlepené. Nie sú ani medzi ukázkami bankoviek s pravými kolkami v reprezentačnom pamätnom albume, ktoré Bankový úrad ministerstva financií v polovici 20. rokov venoval niektorým význačným osobnostiam¹⁴. Nie je ani vylúčené, že ide o nepresnú formuláciu autorů prílohy XXXVI, ktorá boli pracovníkmi tlačiarne a na distribúcií kolků a ich emisii sa zrejme

¹² Leopold, K., 1928. Vzpomínky z prvých dob ministerstva financií. Díl II. Přílohy. Příloha XXXVI. Příspěvek ředitelů tiskárny A. Haase. s. 3. Kabinet platidel, ČNB, Praha. kópia archív autora.

¹³ Leopold, K., 1928. tamže, Příloha XXIV, s. 2

¹⁴ Platidla z doby převratu 1918-1919. Bankový úrad Ministerstva financií, ochodní správa, Praha, 10 s. Exemplár venovaný býv. ministromi financií Kunešovi Sontagovi. Archív autora.

nepodieľali. Mohli mať na mysli aj to, že Ministerstvu financií bolo dodané len malé množstvo litografických kolkov, ktoré vôbec nemuseli byť použité.

Pravosť 10-korunových kolkov možno overiť iba porovnaním so vzormi šiestich variantov pravých kolkov, ktoré boli v rôznej polohe vytlačené ako pomôcka na samostatných hárkoch papiera¹⁵, resp. na ich kvalitných reprodukciami v literatúre¹⁶.

Motívy a podmienky falšovania bankovkových kolkov

Falšovanie kolkov bolo dôsledkom súhry viacerých nepriaznivých okolností. Rozhodujúcim stimulom bol značný kurzový rozdiel medzi československou korunou a korunou v ostatných nástupníckych štátoch, kde tieto bankovky obiehali bez označenia – severné Taliansko do 19. 3. 1919, mesto Rijeka do 18. 4. 1919, Rumunsko do 28. 8. 1919, Poľsko do 20. 4. 1920, Maďarsko do 11. 4. 1920 a na Podkarpatskej Rusi do novembra 1920¹⁷ (presný a jednotný dátum nebol stanovený). Tak isto značné množstvo rakúsko-uhorských bankoviek sa nachádzalo v Nemecku, či už v dôsledku pohybu vojsk alebo voľného cestovania medzi Rakúskom-Uhorskom a Nemeckom. Aj v čase najväčšieho poklesu kurzu československej koruny na prelome januára a februára 1920 bol kurz viac ako dvojnásobný (Obr. 8). Zisk z úspešného uplatnenia falošne okolkovaných bankoviek bol teda značný lákadlom.

Ďalším zdrojom falzifikátov bola nemecká a maďarská iredenta, ktorá zneužívala falšovanie kolkov ako svoju zbraň, resp. s jeho pomocou financovala svoju činnosť. Už na jar 1919 sa na pokyn maďarských vládnych orgánov tlačili falošné kolky v tlačiarňach Vojenského geografického ústavu v Budapešti.

V neposlednom rade k falšovaniu motivovali dôsledky iracionálneho správania sa ľudí, ktorí neverili oficiálnym správam, oznamované menové opatrenia považovali len za prechodné. Preto bankovky na kolkovanie nepredložili. Neraz to boli aj tisícové čiastky¹⁸. Po zamietnutí ich dodatočného okolkovania bolo falšovanie kolkov jediným spôsobom, ako bankovky zhodnotiť. Išlo pritom o správanie, aké sa v podobných situáciách pravidelne opakuje, napríklad pri menovej rozluke Českej a Slovenskej republiky v roku 1993¹⁹.

Ďalším motívom mohla byť snaha zhodnotiť hotovosti, ktoré boli dodatočne náhodne objavené alebo nepredložené kvôli chorobe alebo pobytu v zahraničí.

Techniky falšovania kolkov

Na výrobu falošných kolkov boli použité rôzne techniky. Jednoznačne prevažujú kolky tlačené, väčšinou kníhtlačou, zriedka litografiou. Ojedinelo bola použitá farebne tónovaná fotografia (dva typy kolkov v hodnote 50 halierov a jeden typ kolku v hodnote 10 halierov), ručná kresba (dva typy v hodnote 10 halierov, tri typy kolkov v hodnote 20 halierov, tri typy v hodnote 1 koruna). Ručne bol zvýraznený nápis na jednom z fotograficky falšovaných kolkov v hodnote 50 halierov. Ďalším spôsobom falšovania bolo použitie náhradných objektov, ktoré sa pravým kolkom podobali len farebne. Na zachovanom materiáli je

doložené použitie poštových známok Hradčany v červenej farbe na 20-korunáčkach a v hnedej farbe na 50-korunáčkach. Z dobovej tlače je známe použitie modrej ruskej 10-kopejkovej známky na 10-korunáčkach. V tomto prípade však možno hovoriť aj o veľmi

¹⁵ Leopold, K., 1928. tamže, Príloha XXIV, s. 4; samostatný exemplár v inej konfigurácii zbierka Národnej banky Slovenska – Múzea mincí a medailí v Kremnici. Jeden vystrihnutý kus, archív autora.

¹⁶ Šustek, Z., 2013: Typizácia a klasifikácia československých desaťkorunových bankovkových kolkov z roku 1919. Numizmatika, 23: 48 – 108.

¹⁷ Šustek, Z., 2009: Vzostupy a pády mien. Menové reformy, odluky, rozluky a iné pohromy v 20. storočí. Národná banka Slovenska, Bratislava, 75 s.:

¹⁸ Leopold, K., 1928. Vzpomínky z prvých dob ministerstva financií. Díl I. Část revuální s. 232-233. Kabinet platidel, ČNB, Praha. kópia archív autora.

¹⁹ Boskovičová, R., 2000: Falšovanie slovenských bankovkových kolkov v r. 1993: jeho charakter a rozsah..

približnej obrazovej podobnosti, ktorá sa osobám s ťažkým zrakovým postihnutím mohla javiť ako zhoda.

Obraz falzifikátov zhotovených tlačou bol z predlohy fotograficky priamo prenesený na zinkografickú formu alebo bol ručne prekresľovaný alebo retušovaný zväčšený obraz kolku a až ten sa potom prenášal na tlačovú formu. V prvom prípade falzifikáty zachovávajú polohu a proporcie veľkosti jednotlivých obrazových prvkov, no ich tvar býva rôzne deformovaný, prípadne niektoré drobnejšie prvky chýbajú alebo sa naopak zlievajú do väčších celkov. V druhom prípade ide o kresby, ktoré reprodujú základné časti obrazu, no obsahujú v rôznej miere fantazijné prvky, ktorými falšovateľ nahrádzal nejasné obrazové prvky na nedokonalých pravých kolkoch. Vo viacerých prípadoch ide evidentne o úmyselné korekcie obrazu, vykonané po dôkladnej analýze predlohy a voľbe, podľa názoru falšovateľa vhodného spôsobu napodobnenia. Ich príkladom je častá náhrada zväčša značne neurčitej lúčovitej výplne medzi krajinskými znakmi na 10-halierových a 1 korunových kolkoch rôzne formovanými ihlicami alebo dokreslenie kontúr písmen v slovách haléřů a KORUNA na kolkoch tej istej hodnoty. Kurióznym spôsobom napodobnenia štruktúry hlĺbkoťlačového autotypického obrazu pravých 20-halierových kolkov sú dokresľované série krátkych hustých čiarok kolmých na vodorovné linky b obraze kolku. V prípade dokonalého kresliarskeho prevedenia takto korigované falošné kolky dokonca pôsobia oveľa dôveryhodnejšie (a estetickjšie) ako aj kvalitne vytlačené pravé kolky. Z toho dôvodu boli zrejme inými falšovateľmi považované za „pravšie“ ako bežne sa vyskytujúce pravé, neraz mizerne vytlačené pravé kolky a použité ako predloha na falšovanie. Vznikli tak viaceré typy druhotných falzifikátov, resp. hyperfalzifikáty.

Výskyt jednotlivých typov falzifikátov je veľmi rozdielny. Pri všetkých nominále nachádzame typy veľmi hojné, čo súvisí s ich ľahkou dostupnosťou, dokonca prostredníctvom predaja na viedenských alebo budapeštianskych železničných staniaciach²⁰, iné sú vzácne²¹. Vyhodnotenie zastúpenia podľa klesajúcej frekvencie pritom ukazujem, že ide o typické ľavostranné rozdelenie, charakteristické v živej prírode pre zastúpenie jednotlivých druhov organizmov v ekosystémoch. Pri jeho aproximácii pomocou teoretických štatistických rozdelení je najvyššia zhoda v prípade negatívneho binomického rozdelenia, ktoré je dokonca príznačné najmä pre rozdelenie zastúpenia rôznych druhov parazitov na hostiteľovi. Je tu teda zrejme analógia vzťahu hostiteľ-parazit, v ktorom mena hrá úlohu hostiteľa a falzifikáty úlohu parazita. Ide však o prípad vnútrodruhového parazitizmu, v ľudskej spoločnosti mimoriadne rozšíreného, hostiteľom je celá spoločnosť, parazitom jej členovia.

Dopad falšovania bankovkových kolkov na vtedajšiu československú menu je pomerne ťažké hodnotiť. Za celú dobu obehu kolkovaných bankoviek boli zachytené bankovky s falošnými kolkami v hodnote 250 mil. Kč²². Avšak v zachovanom numizmatickom materiáli je približne rovnaké zastúpenie falošne okolkovaných bankoviek, na ktorých boli falošné kolky rozoznané a označené niektorým peňažným ústavom, resp. pobočkami Bankového úradu ministerstva financií, a bankovky, ktoré boli až do skončenia obehu považované za pravé. Z toho vyplýva odhad, že spôsobená škody bola približne dvojnásobná, t.j. okolo pol miliardy korún, resp. podiel bankoviek s falošnými kolkami mohol v niektorých obdobiach dosiahnuť až 1/10 hotovostného peňažného obehu.

Nebezpečnosť falzifikátov a jej dôsledky

Prevažnú časť falzifikátov možno hodnotiť stupňom 3, t.j. vydarené, schopné oklamať bežného, nepoučeného používateľa. Malú časť, prevažne 10-korunových kolkov na 1000-korunáčkach možno považovať za falzifikáty stupňa 2, t.j. nebezpečné aj pre nepoučených pokladníkov. V prípade 10-korunových kolkov nebezpečnosť zvyšovala aj existencia 6

²⁰ Hlinka, B., 1986: Několik poznámek k množství a původu padělaných čs. bankovkových kolků 1919 Notafilie. Sjezdové číslo, s. 17.

²¹ Counterfeiting of the Czechoslovak banknote validation stamps of 1919: its character and extent. Numizmatika, 17, Supplementum: 31-68.

²² Sém, J., 1977: Papírové peníze na území Československa 1762 – 1975. Hradec Králové, s. 97.

variantov pravých kolkov. Len malú časť tlačených falzifikátov a všetky fotografované a ručne kreslené možno hodnotiť stupňom 4 (menej podarený) alebo 5 (nepodarený). Do tohto stupňa patrí aj použitie náhradných objektov.

Československé úrady uznávali, že jednou z významných príčin falšovania bola nízka kvalita a veľká premenlivosť pravých kolkov, ktorá obyvateľstvu značne sťažovala pravosť kolkov rozoznať a brániť sa prijatiu falošne okolkovaných bankoviek. Preto osobám, proti ktorým nebolo podozrenie, že falošné kolky sami vyrábali alebo vedome rozširovali, od 15. marca do 31. augusta 1922 uhradili polovicu hodnoty bankoviek s falošnými kolkami, ktoré ich majitelia odovzdali predpísaným spôsobom do 31. marca 1921²³.

Označovanie a typizácia falošných kolkov

Bankový úrad Ministerstva financií falošné kolky na zachytených bankovkách rôznymi spôsobmi označoval. Dokonca opakovaným označením falošného kolku na tej istej bankovke potvrdzoval správnosť improvizovaných označení vykonaných pravdepodobne inými inštitúciami. S opakovaným označením sa stretávame najmä na 1000-korunáčkach. Cudzincom sa bankovky s označeným falošným kolkom vracali lebo bez kolku boli tieto bankovky platným platidlom v aspoň niektorom nástupníckom štáte (pozri vyššie).

Na rozdiel od falzifikátov iných papierových platidiel BÚMF falošné kolky netypizoval. Jediným známym zárodkom dobovej typizácie je niekoľko falošných kolkov opísaných s udaním pôvodu v Pamätiach Karla Leopolda²⁴. Podobným náznakom pokusu o typizáciu je aj pomôcka s jedným častým typom falošných 10-halierových kolkov z Mestskej sporiteľne v Opave (Obr. 16). Absenciu dobovej typizácie falošných kolkov dokazuje aj reprezentatívny album „Platidlá z doby prevratu 1918 – 1919, ktorý obsahoval aj časť „Typické ukázky napodobenin kolků“, kde je vlepý od každého nominále bankovky jeden kus s falošným, no nijako neoznačeným kolkom. Potvrdzuje to aj bohatý súbor kolkovaných bankoviek uložený v Skúšobni platidiel Českej národnej banky v Prahe, ktorý však obsahuje len dodatočne zhromaždené bežnejšie falzifikáty. Absencia typizácie falošných kolkov je aj dôkazom toho, že Bankový úrad Ministerstva financií sa sústreďoval na vyriešenie problému falšovania kolkov čo najrýchlejšou náhradou provizórneho obeživa definitívnym. Typizácia falošných kolkov za týchto okolností zrejme predstavovala podružný problém.

Napriek absencii dobovej typizácie však treba konštatovať, že zachované kolkované bankovky ukazujú, že falzifikáty boli rozoznávané správne. Autorovi je známy jediný mimoriadne nekvalitný pravý 10-halierový kolok, ktorý bol improvizovane označený ako falošný.

Pokus o dodatočnú typizáciu falošných kolkov sa na základe zachovaného numizmatického materiálu začal koncom 80. rokov. Výsledkom takmer 30-ročného štúdia je rozlíšenie a opis 28 typov falošných 10-halierových, 51 typov 20 halierových, 27 typov 50 halierových, 46 typov korunových a 23 typov falošných 10-korunových kolkov²⁵. Uvedené opisy sú doplnené aj komentovanými obrazovými určovacími kľúčmi, ktoré umožňujú overiť pravosť kolku alebo určiť typ falzifikátu bez zdĺhavého porovnávania s obrázkami a opismi všetkých typov falošných kolkov tej ktorej hodnoty.

Uvedené počty prirodzene nie sú konečné, ale na druhej strane objav nových, zatiaľ neznámych typov sa už javí ako málo pravdepodobný.

²³ Leopold, K., 1928. Vzpomínky z prvých dob ministerstva financií. Díl II. Přílohy. Přílohy LI a LII. Nariadenia o náhrade za vlastníkom bankoviek s falošnými kolkami. s. 1 – 2 a 1 – 4. Kabinet platidel, ČNB, Praha. Kópia archív autora.

²⁴ Leopold, K., 1928. Vzpomínky z prvých dob ministerstva financií. Díl II. Přílohy. Příloha IL Vzorky zdařilých padělků bankovkových kolků. s. 1 – 2. Kabinet platidel, ČNB, Praha. Kópia archív autora.

²⁵ Šustek, Z. 2004: Falošné československé bankovkové kolky v hodnote 50 halierov z roku 1919: typizácia a klasifikácia. Numizmatika, 19: 131-164. Šustek, Z. 2006: Falošné československé bankovkové kolky v hodnote 10 halierov z roku 1919: typizácia a klasifikácia. Numizmatika, 21: 259-319. Šustek, Z. 2013: Typizácia a klasifikácia československých desaťkorunových bankovkových kolkov z roku 1919: Numizmatika, 23: 48-103. Šustek, Z., v tlači: Typ falzifikátov československých 20-halierových a korunových bankovkových kolkov z roku 1919: Numizmatika, 27,

Počty typov falzifikátov sú v kladnej korelácii s nominálnou hodnotou bankovky a dĺžkou jej obehu. (Obr. 17). Bankovky vyššej hodnoty majú väčší počet typov falošných kolkov ako bankovky najbližšej nižšej hodnoty, resp. bankovky dlhšie obiehajúce majú viac falošných typov kolkov ako kratšie obiehajúce. Pri kolkovaných 1000-korunáčkach malo vplyv na zníženie počtu typov falzifikátov aj včasné vydanie definitívnych štátoviek blízkej hodnoty (500- a 5000-korunáčky), ktoré umožnili čo najrýchlejšie stiahnutie kolkovaných 1000-korunáčiek.

Policajné vyšetřovanie falšovania kolkov

Ucelené zhodnotenie policajného vyšetřovania výroby, výskytu a rozširovania samotných falošných kolkov alebo bankoviek s falošnými kolkami naráža na obrovské množstvo prípadov, ich územné roztrieštenie a vysoký stupeň neobjasnenia. Hlinka v svojich dvoch prácach²⁶ podáva niekoľko ilustratívnych prípadov, pričom zdôrazňuje, že len trestný súd v Bratislave riešil v súvislosti s falošnými bankovkovými kolkami vyše 2000 prípadov. Zvlášť pozoruhodné je vo vzťahu k falšovaniu bankovkových kolkov pôsobenie Nórskeho vyslanectva v Budapešti, ktoré počas vojny s Maďarskou republikou rád zastupovalo československé záujmy v Maďarsku a záujemcom o cesty do Československa vydávalo cestovné pasy (Obr. 18), pričom ich dávalo vo veľkom množstve práve osobám, ktoré do Československa vyvážali falošné peniaze.

Podobne roztrieštený obraz poskytuje súpis riešených prípadov falšovania československých peňazí v časti severných Čiech²⁷ (hlavne Česká Lípa, Rumburk, Vamberk). Obsahuje 93 prípadov výskytu bankoviek s falošnými kolkami (Obr. 19). Ide najmä o zachytenia na poštách a bankách, prípady platieb medzi obchodníkmi a krčmármi, pričom len v polovici prípadov sú uvedené konkrétne osoby, pri ktorých boli falošné kolky zistené. V 30 prípadoch ani autori zoznamu nezistili, o aké nominále bankoviek išlo. Zaujímavá je však štruktúra zachytených bankoviek (Tab. 1). Počty zachytených kusov jednotlivých nominále sa nápadne podobajú počtom typov falošných kolkov, ktoré boli pri jednotlivých nominále zistené (Obr. 17). Ukazuje to teda všeobecnejšie rozdiely v atraktivnosti jednotlivých nominále pre falšovateľov.

Tab. 1. Zloženie bankoviek s falošnými kolkami zachytených v rokoch 1919 – 1920 v niektorých severočeských miestach a ich celková hodnota.

	Nominále Kč				
	10	20	50	100	1000
Kusov	6	28	14	38	11
Spolu Kč	60	560	700	3800	11000

Pôsobenie polície, resp. žandárov v boji proti výskytu bankoviek s falošnými kolkami dokladajú aj dva jednotlivito zachované dokumenty. Ide o fragment protokolu o zadržaní rozširovateľov falošných kolkov v okolí Levív (Obr. 20) a varovanie pred výskytom 1000-korunáčok s falošnými kolkami v Poprade (Obr. 21). Samozrejme podobných dokumentov bude na rôznych miestach zachovaných viacero. Sú svedkami najväčšieho útoku falšovateľov na československú menu i na meny oboch nástupníckych štátov.

Pod'akovanie

Autor ďakuje JUDr. Jaroslavovi Moravcovi za sprístupnenie študijného materiálu v Skúšobni platidiel Českej národnej banky v Prahy a cenné konzultácie.

²⁶ Hlinka, B., 1986: Několik poznámek k množství a původu padělaných čs. bankovkových kolků 1919 Notafilie. Sjezdové číslo, s. 15 -20. Hlinka, B., 1987: Atentáty na peníze, Praha, 326 s.,

²⁷ Seznam trestních věcí o paděláních platidel českoslov. od 28/X. 1918 – 25/II. 1926. Zkušebna platidel ČNB, Praha, falzifikáty platidel, nezaradené, kópia archív autora.

Budova bývalej Zemskej banky Královstva českého (stav v roku 2009).

Ľavá strana slovenskej 10-korunáčky (a) na mosiačnici (stav v roku 1910).

Slovenská strana 10-korunáčky (a) a česká strana 20-korunáčky (b) Zemskej banky Královstva českého.

Česká strana 1000-korunáčky Zemskej banky Královstva českého.

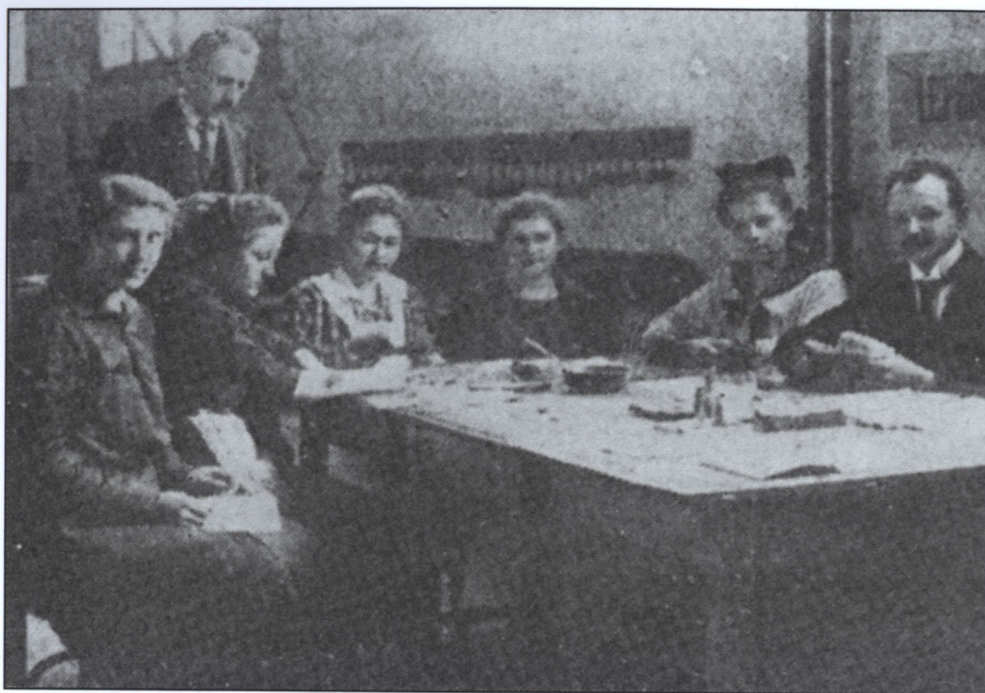
Stretnutie predstaviteľov domáceho a zahraničného odboja v októbri 1918 v Ženeve.

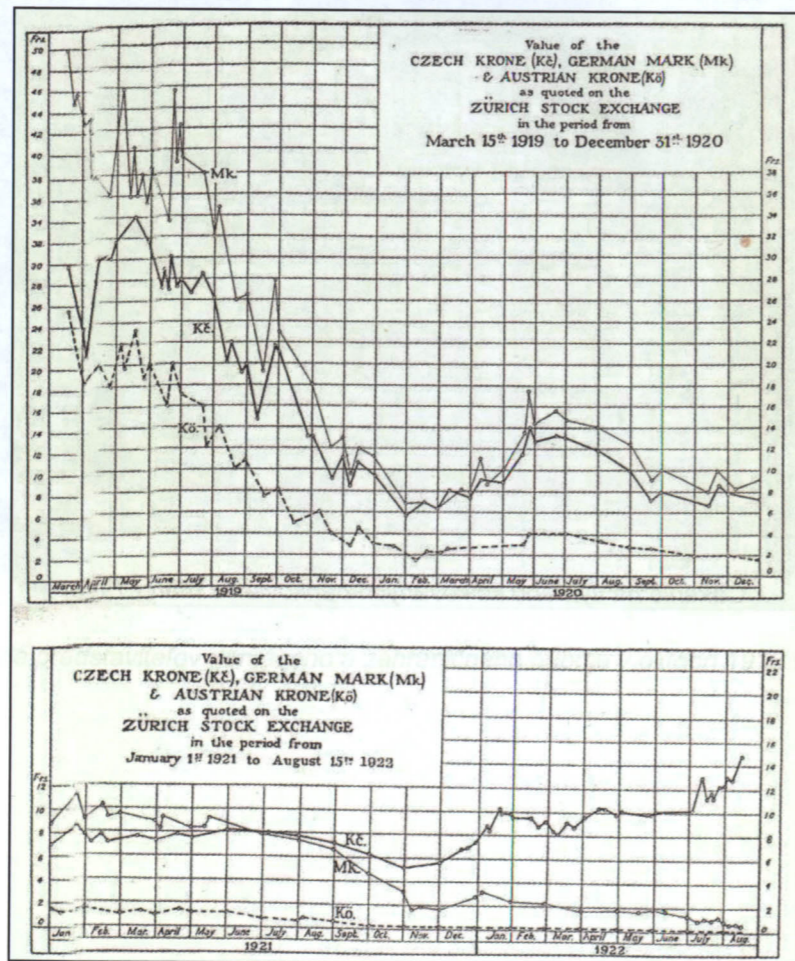
Uzavretie československej hranice na moste Františka Jozefa cez Dunaj v Bratislave v marci 1919.

Čakanie na výmenu kolkovaných bankoviek v marci 1919.

Pohľad do lepiarne kolkov v Prahe v marci 1919.

Vývoj kurzu československej a rakúskej koruny a nemeckej marky v rokoch 1918-1922.

Porovnanie kvality obratu fiškálneho 10-halierového kolka a mimoriadne dobrých exemplárov bankkových kolkov v hodnote 10 halierov a 1 koruna v tlačiarne Česká grafická Unie.

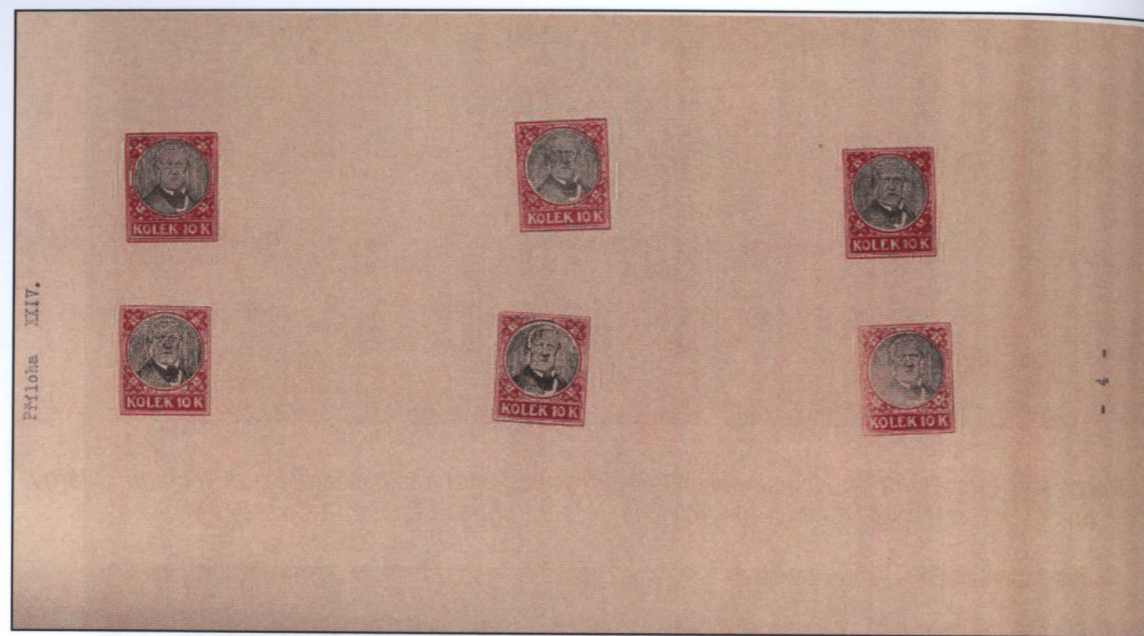

Pravý kolok označený improvizovane ako falošný

Šírka variability pravých 10-halierových bankkových kolkov.

10-korunový bankkový kolok.

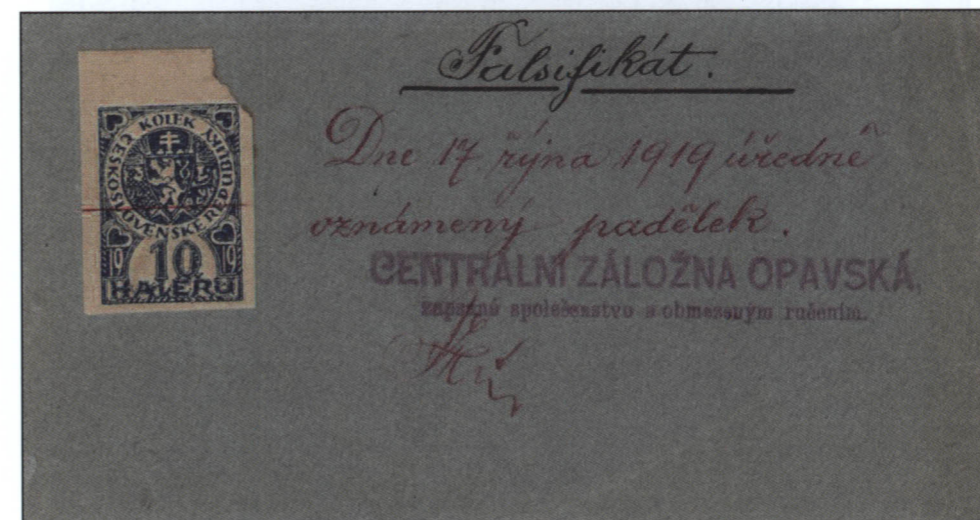
Hárok so šiestimi variantmi pravých 10-korunových kolkov.

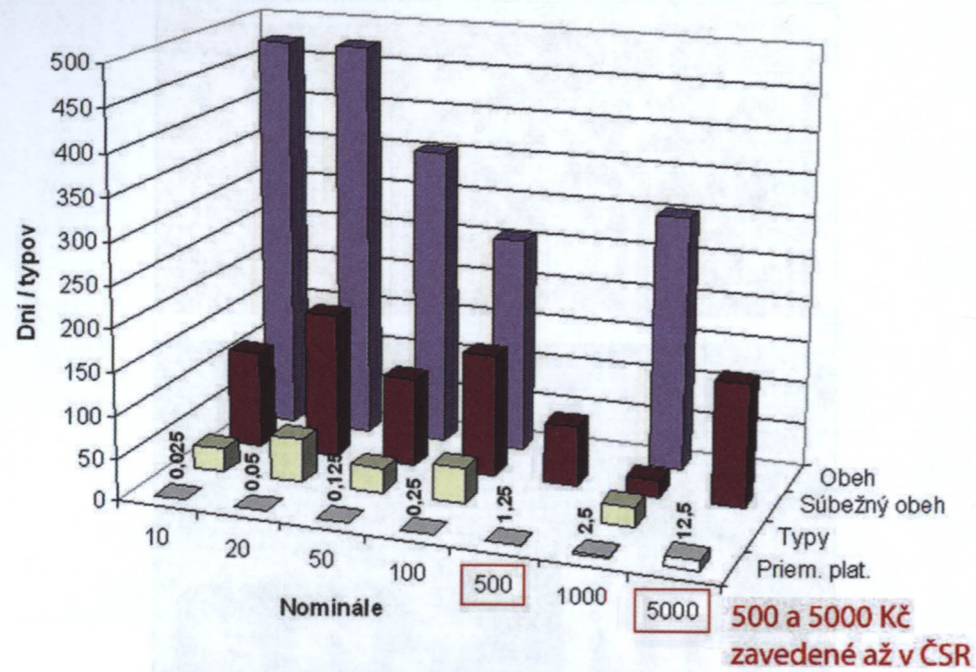
Drobné hrotkov v škvrne na báze perisonia sliezskej orlice a hrotkov medzi perami jej krídel ako marker pravosti 10-halierových a 1-korunových kolkov.

Autotypické boby v obraze pravých 10- a 50-halierových kolkov.

Pomôcka na overovanie pravosti 10-halierových bankvokových kolkov.

Závislosť počtu typov falšovaných kolkov na nominále štátovky, dĺžke je obehu a dĺžke súbežného obehu s bankovkou rovnakého alebo blízkeho nominále.

Preukaz totožnosti vydávaný Kráľovským nórsnym vyslanectvom v Budapešti počas existencie Maďarskej republiky rád na cesty do Československa.

S E Z N A M

trestných vecí o padšianí platidiel českoslov. od 28/X.1918 - 15/II.1926.

A./ Platidla československá.

Čís. Pad.	označení spisu a scutu	Jména obvinených, povolání a bydlisko	Trestná činnosť	Mysliaci stav tr. řízení
1.	Vr 365/19 kr. s. č. Lípa St 1315/19	neznámý pachatel	V červnu 1919 zachyceny byly na poštovním úřadě v Rumbar- ku, Varnsdorfu a Mikulášovi- cích bankovky opatřené faleš- nými kolky.	5.412 tr. tr. řízení
2.	Vr 427/19 kr. s. č. Lípa St 1345/19	1/ Reichelt Jan 2/ Rauch František	a/ Reichelt Jan je v podezře- ní, že 30/6.1919 ve Varns- dorfu platil padšianou 100 K bankovkou opatřenu padšia- ným kolkem. b/ V květnu neb červnu 1919 nabízěl neznámý muž v se- verních Čechách dodání pad- laných kolků.	119 ada/5. ří- tr. řízení ada b/ ří- 112.412 tr. řízení
3.	Vr 404/19 kr. s. č. Lípa St 1384/19	1/ Lange Rudolf, účetní v Seif- hennersdorfu v Sasku, 2/ Berta Pihancová, 45letá v Ober- hennersdorfu v Čechách	31/8.1919 předal Rudolf Lan- ge Bertě Pihancové 15 tisícel- korun aby je rozmnila. Dvě z nich zachyceny jako opatřené padšianým kolkem.	5.90 tr. a 5.412 tr. řízení
4.	Vr 403/19 kr. s. č. Lípa St 1433/19	1/ Ema Hille, pekař- ka ve Velkém Se- nově, 2/ Julie Mayerová, která žije ve Vel. Senově	V červenci 1919 zachycena byla padšianým kolkem opatřené 100 K bankovka, kterou Ema Hilleová obdržela od Julie Mayerové.	55.00 tr. řízení tr. řízení

Prvá strana zoznamu trestných vecí súvisiacich s falšovaním bankových kolkov v severných Čechách..

